

Niektoré aspekty integrácie PVO krajín Varšavskej zmluvy

Pojem integrácia je v posledných rokoch jedným z najužívanejších výrazov v každej serióznejšej analýze medzinárodnej situácie či vojenskostrategických otázok. Genézia uvedeného procesu spadá do dôb, kedy národný potenciál základných kategórií materiálnej existencie všetkých moderných štátov sa stal úzkym, kedy sa národné hranice, bez ohľadu na formu spoločensko-ekonomickej formácie, stali brzdou ďalšieho rozvoja ľudskej spoločnosti.

Aj keď ako základný faktor integračného procesu sa teda javí tlak rozvíjajúcich sa výrobných síl smerom k svojmu internacionálnemu využitiu, to znamená faktor ekonomický, významnú úlohu hrajú faktory politický a vojenský. Skutočnosť, že tieto tri faktori si v závislosti na konkrétnych podmienkach vzájomne menia miesto v poradí, len potvrdzuje ich približne ekvivalentné postavenie v kategórii dôležitosti.

Pri posúdení charakteru vojny súdobého typu a jej apriórnych nárokov na ekonomický, ľudský, morálny a vedecký potenciál, dochádzame k jednoznačnému záveru, že väčšina štátov sveta nie je schopná samostatne splniť tieto nároky. Táto objektívna realita núti štáty s malým počtom obyvateľstva alebo hospodársky slabozvojnute, aby sa pri zabezpečovaní vlastnej obrany opierali o ekonomický, ľudský, vedecký ale aj vojensko-technický a priestorový potenciál moc-

ných štátov ako svojich spojencov. Do kategórie malých štátov patrí aj naša republika. Preto tiež po celú dobu svojej existencie bola jej zahraničná politika podriadená tomuto princípu.

PVO ktoréhokoľvek štátu (koalície štátov) by bola pravdepodobne prvá, ktorá by v postavení obráncu zahajovala vojnu, pričom ani útočnickova PVO by z hľadiska času nehrala podradnú úlohu. Pri posudzovaní akceschopnosti súdobých strategických útočných prostriedkov sa v kruhoch vojenských stratégov a teoretikov považuje za reálny variant, podľa ktorého by sa rakety s jadrovou náložou obidvoch bojujúcich strán (koalícií) stretli na pol ceste k cieľom. Niektoré ukážky zahájenia vojny „klasickým“ spôsobom (Izrael) dokazujú, že maximálna integrácia pod-systémov PVO jednotlivých krajín koalície ani v týchto podmienkach nie je prežitkom.

Keď z týchto poznatkov posudzujeme požiadavku maximálne efektívnej PVO našej republiky a celej Varšavskej zmluvy, potom moment integrácie vyvstane ešte zreteľnejšie. Tento článok pojednáva len o niektorých aspektoch integrácie PVO, preto si nečiní nárok na vyčerpávajúce pojednanie. Je iba pokusom postihnúť niektoré momenty súčasného stavu, ako aj ponukou k zamysleniu nad nutnosťou intenzívnejšieho, racionálneho zdokonaľovania stavajúceho systému.

FAKTORY, PODMIENUJÚCE INTEGRAČNÉ TENDENCIE

Že budúca svetová vojna ak by k nej došlo, by bola vojnou koalíčnou, o tom dnes nikto nepochybuje. Toto potvrdzuje nielen historická skúsenosť prvej a druhej

svetovej vojny, ktoré boli koalíčné, ale aj vývoj po druhej svetovej vojne. Najprv v imperialistickom tábore na čele s USA vytvorili NATO, VENTO, SEATO, ANZUS

a potom v záujme spoločnej bezpečnosti pred napadnutím zo strany spomenutých vojenských uskupení vytvorili štáty socialistického tábora vojenskú organizáciu krajin Varšavskej zmluvy. Oba koalície systémy sú konkrétnym vyjadrením obecných, ale tiež vzájomne podmienených tendencií, ako aj najvýraznejšou formou vojenskej integrácie.

Základným faktorom, ktorý vyvoláva a „živí“ integračný proces, je spomenutá objektívna tendencia v rozvoji výrobných síl a ich nevyhnutná internacionalizácia. Vojenský faktor je tiež objektívny, avšak jeho kvalitu, hĺbku jeho uplatnenia determinuje princíp, podľa ktorého sa môže stať reálnou silou, vedúcou k integrácii len v určitých súvislostiach, len v rámci určitej politiky.

Princípy politiky spoločenstva socialistických štátov, združených v RVHP a vo Varšavskej zmluve, boli jasne deklarované. Niektoré odstredivé tendencie, bez ohľadu na ich charakter, sú odrazom dialektického pohybu vnútorných i vonkajších vzťahov spoločenstva, čiže je možné ich považovať za normálny, zákonitý jav, pravda, len do takej miery, pokiaľ ich kvalita, hĺbka, rozsah, ale aj pohyb nie sú determinované hrubými nedostatkami v subjektívnej oblasti.

Technická revolúcia sa v integračnom procese odráža v mnohých smeroch, výrazne zasahuje aj do oblasti vojenskej techniky, jej výzkumu, vývoja a výroby. Podstatne ovplyvňuje stratégiu, oblasť plánovania, organizácie a riadenia operácií a tým teda aj PVO. Výskum a vývoj najmodernejšej výzbroje je však neobvyčajne nákladný, nehovoriac už o výrobe raketových jadrových zbraní a prostriedkov protiraketovej a protikozmickej obrany, ktorú výrobu si môžu dovoliť len ekonomicky najsilnejšie štáty.

Charakter bojovej činnosti PVO sa v posledných rokoch výrazne zmenil. Tento pojem má v súčasnej dobe nový obsah, pod ním sa rozumie nielen tradičná protiletadlová obrana, ale aj vzdušno-kozmickej obrana, zahrňujúca v sobe boj s aerodynamickými, balistickými a kozmickými prostriedkami. Charakter použitia útočných prostriedkov tohto druhu ako aj charakter komplexnej činnosti adekvátnych komponentov súdobej PVO silno akcentuje pozitívnu tendenciu k integrácii PVO, dokonca ju činí nevyhnutnou.

Čas a priestor z hľadiska PVO sú do určitej miery vzájomne podmienené a zároveň vzájomne rozporné, avšak sú neoddeliteľnými faktormi úspešnej PVO. Čas

vystupuje ako faktor bojovej pohotovosti celého systému PVO i jeho jednotlivých (napr. národných) podsystémov. Je známe, že podstata bojovej pohotovosti PVO [t.j. schopnosť vstúpiť v najkratšej dobe s maximálnou pripravenosťou do stretnutia] sa obecně nemení. Výrazne sa zmenili kritéria tejto pohotovosti, a to zvlášť z hľadiska faktoru času. Tam, kde kedysi rozhodovali týždne (od vyhlásenie vojny, cez mobilizáciu, strategické sústredenie, rozvíňovanie až k prechodu k rozsiahlej činnosti) hovoríme dnes o dňoch a hodinách. Z hľadiska úkolov PVO ide o minuty, dokonca o sekundy.

K faktoru priestoru pripomením, že by mal byť ekvivalentom rozsahu predpokladanej protivzdušnej (PRO, PKO) operácie, ba do určitej miery ho presahovať. Pri úvahe takticko-technických vlastností prostriedkov vzdušného a kozmického napadnutia dôjdeme k záveru, že PVO musí byť dostatočne účinná aj mimo hlavné náletové smery, pričom časť vzdušných a kozmických úderov, smerujúcich proti našemu územiu z rôznych smerov, musí byť likvidovaná na ďalekých prístupoch — PVO našich spojencov (okrem iužného, juhozápadného a z časti i západného smeru. Tu je zrejmá vzájomná podmienenosť úspechu: efektívna činnosť jedného príznačne ovplyvňuje výsledky činnosti druhého podsystému a tým celej koalície. Naopak — nacionálna či regionálna obmedzenosť hraje v našom prírode úlohu bumerangu s tragickými dôsledkami.

Geografická poloha ČSSR ako okrajového štátu koalície na jednom z možných strategických smerov útoku potenciálneho nepriateľa má z hľadiska PVO koalície obecný a z hľadiska PVO ČSSR zvlášť-nv význam. Priestor (poloha, rozloha, hĺbka) je tu determinantou času — aspoň v aspekte komplexnej efektívnosti PVO koalície. Preto pohotovosť a bojaschopnosť našej PVO ďaleko presahuje rámec našich potrieb (podobne u našich spojencov) a môže sa uplatniť s maximálnou účinnosťou len ako organická časť komplexného integrovaného systému koalície krajín Varšavskej zmluvy.

Unifikácia výzbroja, výstroja, výcviku a do značnej miery organizácia a riadenia vojsk PVO nie je zanedbateľný faktor. Poskytuje maximálne možnosti náhrady strát, rýchlu obnovu narušeného systému PVO, náhradu jeho jednotlivých prvkov, zmeny v podriadenosti a vo zvláštnych prípadoch i zastupiteľnosť vo velení a pod.

Centralizácia a koordinácia bojovej činnosti PVO patrí k tým základ-

ným princípom, ktoré musia byť osvojované a presadzované všetkými členmi koalície už v dobe mieru. Dôležitý prvok tvorí automatizácia základných operácií v celom systéme (klasickým príkladom v tomto smere je jednotný a spoločný americko-

kanadský systém NORAD). Je dokázané, že ideovo, politicky a vojensky jednotná, integrovaná koalícia vytvára predpoklady pre podstatný vzrast jej celkovej sily, ktorá je znateľne väčšia než prostý súčet potenciálov jej jednotlivých členov.

SÚČASNÝ STAV A NIEKTORÉ NÁMETY

Po realizácii niektorých základných prvkov v oblasti integrácie politiky a ekonomiky bolo už mnoho vykonané aj vo vojenskej oblasti, menovite v PVO. Bol vytvorený Politický poradný výbor ako aj vojenský orgán — Spojené velenie ozbrojených síl krajín Varšavskej zmluvy, ktoré ako vyplýva z novinových správ, je v štádiu zásadnej reorganizácie. Bol vytvorený jednotný systém PVO, ktorý bez ohľadu na potreby jeho neustáleho zdokonalovania je už dnes schopný plniť úlohy PVO v rámci koalície a v záujme jednotlivých členských krajín; pomerne vysoký stupeň centralizovaného plánovania, bojovej prípravy, spoločné operačné cvičenia, do istej miery centralizované velenie; značný stupeň unifikácie výzbroja, pomocných zariadení a organizácie; vzájomné spojenie všeho druhu a určenia v prospech PVO; pomerne dobre vypracovaná súčinnosť medzi susednými národnými systémami PVO.

Prirodzene, že takýto mohutný a rôznorodý organizmus, akým je organizácia krajín Varšavskej zmluvy a jej integrálna časť — PVO, má rad „detských nemocí“. Nejde len o niektoré problémy organizačného a technického charakteru, ktoré majú veľkú dôležitosť. Občas dochádza k niektorým prejavom dezintegračných tendencií, ktorých genézia leží v politickej rovine. Ako už bolo pripomenuté, rozpor medzi národným a internacionálnym či integrovaným je dialektický vzťah, ktorý v podmienkach integrácie socialistických štátov nemá antagonistický charakter (syntetizujúci moment princípu proletárskeho internacionalizmu). Politická jednota, jednota politickostrategických cieľov sa tu javí nielen nadriadenou kategóriou, ale mala by plniť funkciu tlmiča odstredivých tendencií a zároveň katalyzátora pozitívneho riešenia možných vývojových rozporov.

Vychádzajúc z uvedeného a z vlastných skúseností, pripomeniem niektoré oblasti PVO, kde by malo dojsť k zlepšeniu:

- zdokonalenie spojenia, velenia a riadenia bojovej činnosti v rámci jednotného systému PVO;

- ďalšie zjednocovanie a zdokonalovanie bojovej a operačnej prípravy vojsk

PVO, vychádzajúce z potrieb spoločného strategického plánu, avšak so zreteľom k vlastnej vojenskej doktríne;

- prehĺbiť automatizáciu systému PVO a to tak na úseku informácií, ako aj na úseku velenia a riadenia bojovej činnosti;

- správnymi a včasnými politickými opatreniami predchádzať vzniku či výraznému prejavu dezintegračných tendencií pri súčasnom posilnení neformálneho, uvedomelého internacionálneho prvku vo vzájomných vzťahoch členov Varšavskej zmluvy. Na základe vedeckej analýzy pokúsiť sa o vymedzenie a definíciu hraníc národných záujmov v ich vzťahu k internacionálnym a aspoň približne predvídať ich možný pohyb;

- uvážiť racionálnosť niektorých formálnych obmedzení, vyplývajúcich zo strnulého rešpektovania vzájomných hraníc jednotlivých štátov Varšavskej zmluvy pri plnení spoločných úloh PVO. Vychádzam z predpokladu, že rozsah nutných geografických a klimatických znalostí a praktických skúseností lietajúceho personálu (prepadoví stíhači) je limitovaný rozsahom predpokladaných operácií na európskom vĺčišti a účasťou PVO v nich. Pretože geografická a klimatická skúsenosť hraje veľkú úlohu v psychike pilota a má podstatný význam pre získanie potrebnej sebaistoty, bolo by užitočne vykonávať časť zdokonalovacieho letectvého výcviku formou krátkodobých stáží u najbližších susedov. Ich praktickou náplňou by mohlo byť niekoľko najnáročnejších cvičení Osnov bojovej prípravy, ktoré by organizovali, zabezpečovali a postupne aj riadili velitelia a štáby miestnych leteckých útvarov a zväzkov. Ekonomické položky by boli vzájomne kompenzované. Tým by bolo splnené niekoľko cieľov: prepadoví stíhači a technický personál by získal sebaistotu, pri ktorej stredná, východná a čiastočne pribaltická Európa by pre nich bola „zažitá“. Zo psychologického hľadiska by i nerobilo veľké ťažkosti uplatniť získané skúsenosti v ktorejkoľvek časti Európy. Podobná metóda bojovej prípravy by riešila oprávnenú kritiku vyvíjaných prepadových pilotov na stereotypnosť udržovacieho leteckého výcviku. Velitelia a štáby by si do značnej miery

osvojili metódu rozhodovania za nestereotypných podmienok, čo by malo priaznivý vplyv na dynamiku, rozmach i kvalitu ich myslenia. Konečne nie je možné podceňovať aj internacionalizujúci moment takejto metódy.¹⁾;

— náročnejšie a maximálne objektívne hodnotenie bojovej prípravy PVO jednotlivých štátov koalície podľa jednotného hľadiska a hodnotenie výsledkov spoločných operačných cvičení. Predpokladom toho je zrejme správne národnostne zlo-

žený orgán, u ktorého už z formálneho hľadiska by bolo vylúčené podozrenie zo subjektivismu alebo z nacionálneho hegemónizmu;

— výraznejšie uplatnenie integračného momentu pri teoretickom rozpracovaní spoločných doktrínálnych otázok PVO koalície ako aj jednotlivých štátov;

— organizovať centralizovaný zber, vyhodnocovanie a spoločné využívanie záverov zo základných informácií o výcviku a bojovej činnosti podsystémov PVO.²⁾

Z á v e r

Významný taliansky politik Pietro Quaroni vyjadril svoj názor na integráciu takto: „Dokiaľ zostaneme samostatnými národnými jednotkami, nemôže sa situácia zmeniť, môžeme byť len satelitmi. Prečo? Pretože pri svojom úzkom národnom rámci si nemôžeme opatriť moderné zbrane. Bez vojenskej moci niet samostatnosti, niet zahraničnej politiky, sú len ilúzie. Bez integrácie niet vojenskej moci.“

Predpokladajme, že Quaroni mal pre svoje tvrdenie vlastné dôvody. Avšak ak vychádzame z postulátu, ktorý je v posledných mesiacoch často zdôrazňovaný našimi štátnymi a stranickými predstaviteľmi, že ubráníť slobodu republiky proti expanzívnym a revanšistickým tendenciám NSR je možné len v rámci spoločenstva socialistických krajín, potom pre samotnú PVO pripadá pri plnení tejto strategickej úlohy jedno z najdôležitejších poslanií.

Vojska PVO so svojim charakterom bojovej činnosti sú odkázané na tesnú súčinnosť so susedmi a pri svojich nárokoch na priestor, čas a technické vybavenie s neobyčajnou dynamikou bojovej činnosti sú ideálnym prvkom vojenskej integrácie.

¹⁾ Tieto vývody opieram o vlastnú prax, kedy piloti bývalej 2. sld, ktorej som velil, uskutočňovali prelety a plnili úlohy i v zostave letiek s prístajím v Maďarsku, Poľsku a Zakarpatskej Ukrajine. Podobne poľské či sovietske pluky prístávali na našich letiskách, často po velení a navedení z nášeho VS.

²⁾ Napr. naši špecialisti v oboru bezpečnosti lietania už niekoľko rokov s určitým úspechom presadzujú maximálnu integráciu v zhromažďovaní, vyhodnocovaní a zovšeobecňovaní záverov o príčinách leteckých nehôd jednotlivých štátov.